

Kirkkonummen esiopetuksen opetussuunnitelma

Sisällys

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.....	4
1.1.	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	4
1.2.	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.....	4
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	9
2.1.	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	9
2.2.	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	11
2.3.	Arvoperusta.....	12
2.4.	Oppimiskäsitys.....	13
2.5.	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	13
3.	Esiopetuksen toimintakulttuuri.....	17
3.1.	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.....	17
3.2.	Oppimisympäristöt esiopetuksessa	27
3.3.	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	29
4.	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	34
4.1.	Monipuoliset työtavat	34
4.2.	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	37
4.3.	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	39
4.4.	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.....	52
5.	Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.....	56
5.1.	Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.....	56
5.1.1.	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	56
5.1.2.	Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.....	58
5.2.	Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot	60
5.3.	Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen	63
5.3.1.	Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.....	65
5.3.2.	Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.....	66
5.3.3.	Tukea koskeva päätös.....	67
5.4.	Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.....	68
5.4.1.	Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.....	68
5.4.2.	Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.....	69
5.5.	Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.....	71
5.5.1.	Varhennettu oppivelvollisuus	71
5.5.2.	Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu	73

5.5.3. Muut opetuspalvelut.....	75
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä	75
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen	76
6. Opiskeluhoolto.....	78
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma.....	78
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	82
8. Viitteet.....	83

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä.⁴ Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma

- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamuja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma.
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä.¹⁰ Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettämiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

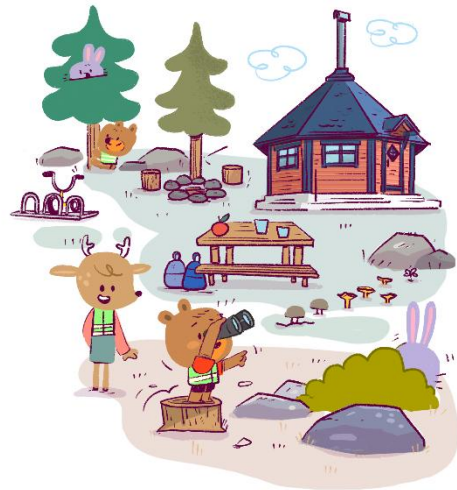
Kirkkonummen esiopetuksen opetussuunnitelma on kokonaisuus, joka muodostuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista ja Kirkkonummen kunnan täydentävästä osuudesta. Tässä asiakirjassa Kirkkonummen kunnan täydentävä osuus on merkitty Kirkkonummi-logolla ja teksti kursivoilla. Esiopetussuunnitelman toteutuksessa Kirkkonummen esiopetuksen opetussuunnitelman tulee näyttäytyä kokonaisuutena. Suomenkielisen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunnan 15.6.2016 hyväksymä Kirkkonummen esiopetuksen opetussuunnitelma noudattaa valtakunnallisten perusteiden rakennetta, ja se on julkaistu sähköisenä versiona kunnan internetsivuilla. Opetussuunnitelma on otettu käyttöön suomen ja ruotsin kielellä 1.8.2016 ja se on päivitetty 1.8.2023, 1.8.2025 ja 1.8.2026

Iloiten ja oppien, rohkeasti kohti kestävää elämäntapaa - tillsammans

Kirkkonummen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen visio on "Iloiten ja oppien, rohkeasti kohti kestävää elämäntapaa - tillsammans". Vision ja Kirkkonummen kunnan arvojen mukaisesti kestävä elämäntavan periaatteet ovat ohjanneet kaikilla osa-alueilla Kirkkonummen esiopetussuunnitelman laadintaa.

Sen lisäksi esiopetussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon muun muassa seuraavat asiakirjat:

- Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma*
- Kirkkonummen perusopetuksen opetussuunnitelma*
- Kirkkonummen varhaiskasvatuksen laatutyön käsikirja*
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*
- Kirkkonummen kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma*
- Kirkkonummen kulttuurikasvatusohjelma Kulttuurikompassi*
- Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset, Opetus- ja kulttuuriministeriö*
- Varhaiskasvatuksen ruokailusuositukset, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos*
- Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa*

- *Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus*

Kirkkonummen esiopetussuunnitelman laadintaan ovat osallistuneet varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä yhteistyökumppanit. Toimipaikkojen varhaiskasvatuksen opettajista koostuvat pedagogiset tiimit osallistuivat yhteisessä tilaisuudessa kirkkonummelaisen esiopetuksen erityispiirteiden määrittelyyn. Tilaisuudessa kerättyjen kirjallisten esitysten pohjalta luotiin perustaa laadukkaalle, lapsen osallisuutta vahvistavalle ja inklusiiviselle toimintakulttuurille. Vapaaehtoisista henkilöstön jäsenistä muodostetut kirjoittajatiimit ja erilaiset asiantuntijatiimit kirjoittivat Kirkkonummen tekstejä, laativat esiopetuksen pedagogisia lomakkeita ja uudistivat toimintamalleja. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön sekä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen kirjaukset on tehty tiiviissä yhteistyössä perusopetuksen asiantuntijoiden ja erityisopettajien kanssa.

Huoltajat, lapset ja asiasta kiinnostuneet kuntalaiset osallistuivat Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen sähköisen kyselyn kautta. Huoltajat ja kuntalaiset vaikuttivat erityisesti kasvatusyhteistyön ja kestäväen elämäntavan kirjauksiin. Lasten ajatukset heille mieleisistä toiminnasta näkyvät oppimisen alueilla ja työtavoissa. Yhteistyökumppaneille tarjottiin mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa Kirkkonummen esiopetussuunnitelmaan kommentoimalla luonnostekstiä. Erityisesti oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen (luku 5) ja opiskeluhuollon (luku 6) osalta on tehty yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen (LUVN) opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa.

Kirkkonummen esiopetuksen opetussuunnitelma toimii esiopetustoimipaikkojen yhteisenä opetussuunnitelmana koko kunnassa ja velvoittaa jokaista toimipaikkaa järjestämään esiopetuksen vähintään siinä määritellyllä tavalla. Opetussuunnitelmaa täydennetään käytäntöjä tarkentavilla prosessikuvauksilla sekä esiopetustoimipaikkojen työtä tukevilla ohjeistuksilla. Toimipaikkatasolla opetussuunnitelmaa tarkennetaan vuosittain laadittavalla Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmalla ja sen liitteenä olevalla Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön vuosikellolla sekä Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelmalla. Lapset ja huoltajat osallistuvat esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin yhdessä esiopetuksen henkilöstön kanssa Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelmassa kuvatuilla tavoilla. Varhaiskasvatusjohtaja hyväksyy Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmat, jotka toimitetaan hänelle 15.9. mennessä. Toimipaikkakohtainen toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan osana toimipaikan Pedagogisen johtamisen suunnitelmaa.

Opetussuunnitelman ja sen toteutumisen arviointi on jatkuvaa. Kunta osallistuu myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) järjestämiin arviointeihin. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadun arvioinnin ja kehittämisen prosessit on kuvattu Laatutyön käsikirjassa. Esiopetuksen pedagogiikan kehittämisestä ja lapsen itsearvioinnista kerrotaan tarkemmin luvussa 4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.

Esiopetus osana varhaiskasvatusta muodostaa lapsen yhtenäisen oppimispolun, jonka tehtävänä on säilyttää oppimisen ilo ja innostus sekä uskallus rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimisen haasteet. Varhaiskasvatuksen opettaja laatii jokaiselle lapselle Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman. Lapsen kasvu ja oppiminen mahdollistetaan tuomalla lapsen tarvitsema esiopetukseen osallistumisen tuki osaksi toimintaa inklusion periaatteiden mukaisesti.

Esiopetusta järjestetään sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa. Opetuspalvelut vastaavat kielikylpyesiopetuksen järjestämisestä.

Opetussuunnitelmaan liittyvä tiedotus

Esiopetukseen ilmoittautumisesta tiedotetaan kunnan verkkosivuilla. Lapselle ja hänen huoltajilleen lähetetään kortti, jossa muistutetaan tulevasta esiopetusvuodesta ja kerrotaan esiopetukseen ilmoittautumisesta. Esiopetukseen ilmoittautuminen tapahtuu sähköisesti kunnan verkkosivuilla vuosittain määrättyä aikana.

Esiopetuksen toimipaikat tiedottavat huoltajia opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta. Huoltajien osallisuus esiopetuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin sekä toiminnan kehittämiseen toteutuu toimipaikoissa yhteisöllisen opiskeluhuollon ja ryhmätasoisien yhteistyön kautta.

Varhaiskasvatuksen opettaja tiedottaa huoltajia esiopetuksen aikana esimerkiksi siirtymävaiheisiin liittyvistä aiheista.

Kirkkonummen esiopetuksen opetussuunnitelma on luettavissa kunnan verkkosivuilla.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁹ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta.²⁰ Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki²¹.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²², tasa-arvolaki²³, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁴ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁵, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁶, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista²⁷ sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet²⁸. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia²⁹ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁰.

Suomen perustuslain³¹ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³². Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³³. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁴. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua

esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁵, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁶. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁷ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁸.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden³⁹, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴⁰. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴¹ päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustilaa⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset,

henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustele kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä

näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyhteyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴, ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää taitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävästä elämäntavasta periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laajaalaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ⁶⁰periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen

edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisuja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikunnan ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kovalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläytyään yhdessä. Lasten kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tietojen viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tietojen viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tietojen viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tietoja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁶ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksen toimipaikat vahvistetaan vuosittain esiopetukseen ilmoittautumisen jälkeen tammihelmikuussa. Kaikissa esiopetuksen toimipaikoissa noudatetaan Kirkkonummen esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Esiopetukseen osallistuville lapsille järjestetään mahdollisuus esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen esiopetustoimipaikassa.

Esiopetus muodostaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa lapsen yhtenäisen oppimispolun, jonka tehtävänä on säilyttää oppimisen ilo ja innostus sekä uskallus rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimisen haasteet. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteistyön yhtenäiset rakenteet ja toimintatavat varmistavat lapsen yhtenäisen oppimispolun. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen järjestetään tiedonsiirtopalaverit. Tarpeen mukaan järjestetään lisäksi yksilökohtainen tiedonsiirtopalaveri, jossa lapsen huoltajat ja tarvittavat yhteistyötahot ovat mukana.

Esiopetus vahvistaa lapsen kasvua ja oppimista omassa tahdissaan. Jokaiselle lapselle laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan, lapsen ja huoltajien kanssa. Oppimissuunnitelma rakentuu lapsen vahvuuksille, joiden avulla lapsen oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan. Siihen kirjataan, miten lapsen yksilölliset vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet otetaan huomioon pedagogisessa suunnittelussa ja toiminnassa. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelma on kehkeytyvä asiakirja, joka muuttuu ja tarkentuu lapsen kehityksen ja oppimisen myötä. oppimissuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelma huomioidaan esiopetuksen toiminnan tavoitteiden asettamisessa ja Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelman laadinnassa.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Iloiten ja oppien, rohkeasti kohti kestävä elämäntapaa -tillsammans

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat kestävä elämäntavan ja inklusion periaatteet sekä hyveajattelu. Esiopetuksen toimintakulttuurin lähtökohtana ja päämääränä on kestävä elämäntapaan kasvaminen. Henkilöstön sitoutuminen kestävä elämäntavan arvoihin tukee lasten kasvamista niihin. Tavoitteena on herättää lapsi ajattelemaan oman toimintansa merkitystä ja vaikutuksia itsen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja luontoon.

Kestävä elämäntapaa rakennetaan yhdessä henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa sosiaalisesti, kulttuurisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväillä valinnoilla ja teoilla. Kestävässä elämäntavassa on kyse arkisista asioista ja niihin liittyvästä harjoittelusta: energian ja veden huolellisesta käytöstä sekä jätteiden lajittelusta ja kierrättämisestä. Lapsen osallistuminen arjen pieniin ympäristötekoihin tukee lasten kasvamista vastuullisuuteen. Lapselle kehittyy henkilökohtainen luontosuhde, kun hän leikkii, toimii ja oppii lapsiryhmänsä kanssa säännöllisesti lähiluonnossa. Kunnallisissa toimipaikoissa toteutetaan kestävä kehityksen Vihreä lippu -ohjelmaa.

Sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä edistää ennaltaehkäisevä, matalan kynnyksen joustava tuki sekä laadukas pedagoginen toiminta, jossa painotetaan vuorovaikutustaitojen, tunnetaitojen sekä yhdenvertaisuusajattelun kehittymistä, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä, syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä ja varhaista puuttumista. Hyvinvointia edistetään pedagogisella toiminnalla, monialaisella yhteistyöllä ja varhaiskasvatuksen aktiivisella kehittämisellä. Jokaisella lapsella tulee olla kokemus siitä, että kuuluu ryhmään ja että hänellä on kaveri.

Kestävä elämäntavan mukainen liikkumisen toimintakulttuuri vahvistaa lapsen kasvamista liikkuvaksi aikuiseksi. Esiopetuksessa lapsi oppii nauttimaan eri liikuntamuodoista ja löytää omat

vahvuutensa liikkujana. Motorinen aktiivisuus lisää lapsen terveyttä ja tukee oppimisvalmiuksia. Erityistä huomiota kiinnitetään vähän liikkuviin ja liikkumisessaan tukea tarvitseviin lapsiin.

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Inklusion periaatteet ovat työtä ohjaavia arvoja, jotka näkyvät henkilöstön, lasten ja huoltajien välisessä yhteistyössä sekä monialaisessa yhteistyössä. Henkilöstön tietoisuus omista arvoistaan ja asenteistaan sekä kyky reflektoida, miten ne näyttäytyvät omassa toiminnassa, puheissa ja asenteissa, on tärkeää. Henkilöstö vastaa kaikkien lasten yhdenvertaisesta kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta.

Hyveet esiopetuksessa ovat keskeinen osa lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. Hyvekasvatus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa eettisten ja moraalisten luonteenpiirteiden, kuten ystävällisyyden, rehellisyyden, vastuullisuuden ja yhteistyökyvyn, opettamista ja vahvistamista lapsille. Hyvekasvatus voi auttaa lapsia omaksumaan hyveitä, jotka tukevat heidän hyvinvointiaan, ehkäisevät sosiaalisia ongelmia ja auttavat heitä kasvamaan vastuullisiksi kansalaisiksi. Se on luonnollinen osa esiopetuksen arkea ja suunnitelmallista pedagogiikkaa. Hyvekasvatuksella on myönteistä ja laaja-alaista merkitystä lapsen kokonaisvaltaisen eettisen, sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen tukijana.

Toimintakulttuurin kehittäminen vaatii johtamista, havainnointia, arviointia ja suunnittelua. Päiväkodin johtaja johtaa toimintakulttuurin arviointia ja kehittämistä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa toimipaikan pedagogisissa rakenteissa. Toimintakulttuuria ja esiopetuksen laatua kehitetään jaetun johtajuuden periaattein, mikä tarkoittaa jokaisen henkilöstön jäsenen vastuuta varhaiskasvatuksen laadusta ja toimintakulttuurin kehittämisestä oman tehtävänsä mukaisesti. Lapset ja henkilöstö ovat aktiivisia toimijoita, jotka suunnittelevat, arvioivat ja kehittävät toimintaa ja oppimisympäristöjä yhdessä.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsiryhmänsä toimintakulttuurin arvioinnista ja kehittämisestä. Lapsiryhmän henkilöstö osallistuu arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen opettaja laatii yhteistyössä muiden lapsiryhmän henkilöstöön kuuluvien kanssa Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelman. Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelma toimii aktiivisesti ja säännöllisesti käytettävänä työvälineenä toimintakulttuurin, pedagogiikan ja käytäntöjen suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Inklusiivinen, laadukas toimintakulttuuri mahdollistaa jokaisen lapsen osallisuuden, päivittäiset myönteiset oppimiskokemukset, lapsen tarvitseman tuen toteutumisen ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisen toiminnan.

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittymistä ja pedagogiikkaa arvioidaan ja kehitetään aktiivisesti Varhaiskasvatuksen laatukäsikirjassa kuvattujen prosessien mukaisesti. Toimipaikkakohtainen Pedagogisen johtamisen suunnitelma toimii arvioinnin ja kehittämisen konkreettisena työkaluna. Kehittämistyöhön suhtaudutaan myönteisesti, mikä vahvistaa oppivana yhteisönä toimimista. Kehittämistyössä ja sen suunnittelussa huomioidaan kaikkien osallisuus sekä erilainen ammattiosaaminen.

Kirkkonummen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toimintakulttuurin lähtökohtana ja päämääränä on kestävään elämäntapaan kasvaminen. Kestävän elämäntavan kannattelun tueksi on laadittu kuusi laatulupausta (kuvio 1).

Kuvio 1. Kestävä elämäntapa Kirkkonummen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa (Laatulupaukset)

1.

Tutustumiskäynti kotiin

Tutustumiskäynti lapsen kotiin vahvistaa lapsen turvallista siirtymistä kodin ympäristöstä varhaiskasvatukseen. Aloituspöytäsuunnitelma ja toteutetaan siten, että huoltajien ja henkilöstön välille syntyy luottamuksellinen kasvatusyhteistyö.

2.

Jokaisella on kaveri

Sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja harjoittelemalla tuetaan lasten vertaissuhteiden muodostumista ja yhteisön hyvinvointia. Kasvattajat varmistavat, että jokainen lapsi löytää paikkansa ryhmästä ja auttavat lasta muodostamaan myönteisiä kaverisuhteita.

3.

Liikutaan päivittäin

Kasvattajat varmistavat lasten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävän liikkumisen lapsilähtöisesti ja ilon kautta. Lisäämme huoltajien tietoisuutta liikkumisen merkityksestä ja mahdollisuuksista Kirkkonummella.

4.

Luetaan päivittäin

Lasten sanavarastoa ja kiinnostusta kirjallisuuteen lisätään lukemalla päivittäin ja tutkimalla erilaisia kirjoja yhdessä lasten kanssa. Monipuolinen kirjallisuus tarjoaa lapsille samaistumiskohteita ja laajentaa lapsen ymmärrystä ympäröivästä maailmasta.

5.

Viikoittain luontoon

Vahvistamme lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä. Luonnossa toimimalla oppimisympäristö muodostuu lapselle tutuksi, turvalliseksi ja merkitykselliseksi.

6.

Kasvun kansio

Kasvun kansiotyöskentelyn kautta teemme näkyväksi lapsen oppimista ja onnistumisen kokemuksia. Kasvun kansioita hyödynnetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Esiopetuksen henkilöstö ja lapset suhtautuvat uuden oppimiseen ja yhteistyöhön avoimin mielin ja kokeilevat rohkeasti uusia työtapoja, menetelmiä ja sisältöjä. Yhteisössä tunnustetaan ja hyödynnetään henkilöstön osaamista ja kannustetaan kehittämään sitä muun muassa koulutusten kautta. Toimipaikan joustavissa pedagogisissa rakenteissa mahdollistuu työyhteisön sisällä tapahtuva osaamisen jakaminen ja yhteinen keskustelu. Varhaiskasvatuksen opettaja johtaa kehittämistyötä ja oppivan yhteisön kehittymistä tiimitasolla. Henkilöstö osallistuu aktiivisesti toimintakulttuurin ja rakenteiden kehittämiseen, toimipaikkakohtaiseen ja kuntatasoiseen kehittämistyöhön.

Pedagogisia kokeiluja ja hyväksi havaittuja käytäntöjä dokumentoidaan ja jaetaan henkilöstön kesken. Pedagogisen toiminnan ja kehittämisen pitkäjänteinen ja tietoinen dokumentointi on tärkeä osatekijä oppivan yhteisön muodostumisessa ja sen vahvistumisessa. Aikaisempi toiminta ja kehittäminen muodostavat perustan oppivan yhteisön tulevalle toiminnalle.

Lapsen oppimista ja pystyvyyden tunnetta vahvistetaan auttamalla häntä tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Lapsen oppimaan oppimisen taitoja tuetaan sanoittamalla oppimisen prosesseja yhdessä lapsen kanssa. Luova ongelmanratkaisu ja kyky leikkiä, kriittinen ajattelu, empatia, itsetuntemus ja vuorovaikutustaidot ovat lapselle tärkeitä tulevaisuustaitoja, joiden oppimista esiopetuksen toimintakulttuuri tukee.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Leikki on sekä oppimisen väline että kohde. Henkilöstö käyttää erilaisia leikin muotoja, sisältöjä ja teemoja tavoitteellisesti oppimisen ja pedagogisen toiminnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Henkilöstö havainnoi, arvioi ja kehittää leikkiä ja vuorovaikutusta aktiivisesti. Henkilöstö mahdollistaa jokaisen lapsen osallisuuden leikeissä.

Oppiminen toteutuu lapsilähtöisten ja leikkilisten työtapojen kautta. Leikki on keskeinen toimintamuoto, joka näkyy ja kuuluu oppimisen osa-alueita yhdistelevässä ja soveltavassa kokopäiväpedagogiikassa. Lapsen motivaatio ja sitoutuminen vahvistuu, kun lapsi on aktiivinen toimija ja saa vaikuttaa toiminnan sisältöön ja työtapoihin. Leikki on lapselle luontaista ja sen avulla

lapsi käsittelee uutta tietoa, jäsentää sitä suhteessa kokemuksiinsa ja sijoittaa sen johdonmukaisesti osaksi aiemmin oppimaansa. Digivälitteet ja teknologia ovat luonteva osa leikkiä ja leikin välineistöä ja vahvistavat lapsen mahdollisuutta ilmaista itseään. Esiopetuksen toteuttamisessa painotetaan menetelmiä, jotka tukevat lapsen käsitystä itsestä oppijana ja yhteisönsä jäsenenä sekä vahvistavat lapsen osallisuutta ja yhteistyötaitoja.

Henkilöstön tehtävä on toimia aktiivisesti leikkien ja leikkimaailmojen mahdollistajina. Tämä tarkoittaa esimerkiksi fyysisen ympäristön muokkaamista, leikin rakentamista tai vuorovaikutuksellista tukea. Henkilöstö hyödyntää monipuolisesti erilaisia tiloja ja ympäristöjä, materiaaleja ja muita resursseja, jotta leikkiminen, leikissä oppiminen ja vuorovaikutus mahdollistuvat. Myös ajankäyttöä suunnitellaan, jotta pitkäkestoinen leikki mahdollistuu.

Leikkiympäristöjä kehitetään, rakennetaan ja muokataan yhdessä lasten kanssa niin, että jokaisen osallisuus, toimijuus, leikin esteettömyys ja mielenkiinnon kohteet huomioidaan. Leikeissä ja niiden kehittämisessä hyödynnetään esimerkiksi pienryhmiä tai leikkiryhmiä, jotka muuntautuvat mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden mukaan niin, että ne tukevat vuorovaikutuksen syntymistä ja taitojen kehittymistä. Lasten osallisuus leikeissä ja vuorovaikutuksessa vahvistaa inklusiivista toimintakulttuuria tuomalla lasten tapoja, katsomuksia, kulttuureja ja mielenkiinnon kohteita näkyviksi.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti.

Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Henkilöstö arvioi ja kehittää jatkuvasti toimintaansa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseksi. Inklusiossa on kyse lasten moninaisuuteen vastaamisesta pedagogisen toiminnan tasolla. Moninaisuuden käsitettä tarkastellaan laajasti, se on ominaisuus, joka määrittää meitä kaikkia. Moninaisuus sisältää muun muassa perherakenteisiin, sukupuoleen, seksuaalisuuteen, uskontoon, sosiaaliseen asemaan, etnisyyteen, vammaisuuteen, kieleen, kansallisuuteen ja ikään tai sukupolviin liittyviä tekijöitä. Huomiota kiinnitetään yksilön näkyvien piirteiden lisäksi myös piilossa oleviin piirteisiin.

Inklusion periaatteet ovat työtä ohjaavia arvoja, jotka näkyvät henkilöstön, lasten ja huoltajien välisessä yhteistyössä sekä monialaisessa yhteistyössä. Henkilöstö on tietoinen omista arvoistaan ja normeistaan ja reflektoi kriittisesti, miten ne näyttäytyvät omassa toiminnassa, puheissa ja asenteissa. Henkilöstön vastuuseen syrjinnän eri muotojen havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa kiinnitetään erityistä huomiota. Henkilöstö vastaa kaikkien lasten yhdenvertaisesta kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta.

Esiopetuksessa tiedostetaan yhteiskunnalliset haasteet liittyen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksiin. Henkilöstö huomioi näitä tekijöitä ja pyrkii tietoisesti purkamaan esimerkiksi ennakkoluuloja, stereotyyppioita ja asenteita eri ihmisryhmiä kohtaan. Kaikkien lasten kyvyt, lahjakkuudet ja voimavarat otetaan huomioon. Inklusiossa on kyse myös lasten moninaisuuteen vastaamisesta pedagogisen toiminnan tasolla. Kulttuurien, niin näkyvien kuin piilossa olevien, piirteiden tunnistaminen edellyttää aktiiviseen, uteliaaseen ja kunnioittavaan toimintaan kannustavaa toimintakulttuuria. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla on ylläpitää avointa ja keskustelevaa vuorovaikutusta henkilöstön, lasten ja huoltajien kesken.

Tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen sekä inklusiivisen toimintakulttuurin suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen liittyvät kirjaukset kirjataan Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelmaan. Lisäksi KieliPeda -työväline ohjaa sosiaalisen ja pedagogisen ympäristön arviointiin ja kehittämiseen sekä lasten osallisuuden tarkasteluun.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laajaalaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa,

vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin

Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Lapsiryhmässä esiintyvät kielet, kulttuurit ja katsomukset otetaan luontevalla tavalla huomioon oppimisympäristöjen kehittämisessä ja toiminnassa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajat tukevat henkilöstöä kielitietoisien oppimisympäristön ja toimintakulttuurin vahvistamisessa sekä lasten osallisuuden tarkastelussa. KieliPeda -työväline ohjaa sosiaalisen ja pedagogisen ympäristön arviointiin ja kehittämiseen.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus

vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä, kiusaamis tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Esiopetuksen liikkuvaa toimintakulttuuria suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti ja tavoitteellisesti esimerkiksi nykytilan arvioinnin keinoin. Tavoitteet ja toimenpiteet kirjataan toimipaikan pedagogisen johtamisen suunnitelmaan ja ryhmien pedagogisen toiminnan suunnitelmiin. Esiopetuksessa liikkuminen tapahtuu myös suunniteltuina liikunnallisina taukoina tai toiminnallisuutena osana kokopäiväpedagogiikkaa. Liikkuvasta toimintakulttuurista tehdään rutiini hyödyntämällä useita mikrotaukoja ja toiminnallisia menetelmiä osana toimintaa.

Kirkkonummen esiopetuksessa lähtökohtana ja päämääränä on kestävä elämäntapaan kasvaminen. Lapset oppivat ymmärtämään omien valintojensa ja tekojensa merkityksiä sekä niiden vaikutuksia muihin ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Toiminnassa painotetaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä, syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä ja varhaista puuttumista. Hyvinvointia edistetään pedagogisella toiminnalla, monialaisella yhteistyöllä ja varhaiskasvatuksen aktiivisella kehittämisellä. Sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä edistää ennaltaehkäisevä, matalan kynnyksen joustava tuki sekä laadukas pedagoginen toiminta, jossa painotetaan vuorovaikutustaitojen, tunnetaitojen sekä yhdenvertaisuusajattelun kehittymistä. Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa hyvinvointiin liittyviä asioita käsitellään pedagogisessa tiimissä. Päiväkodin johtaja johtaa toimipaikan turvallisuustyötä varhaiskasvatuksen turvallisuusohjeiden ja -suunnitelmien mukaisesti. Turvallisuussuunnitelmien tekemisessä ja päivittämisessä otetaan huomioon toimintaympäristön muutokset ja esimerkiksi vuodenaikojen erilaiset olosuhteet. Uudet työntekijät perehdytetään toimipaikan turvallisuusasioihin, yhteisiin arvoihin ja hyveisiin.

Luonto on tärkeä oppimisympäristö, jota hyödynnetään pedagogisessa toiminnassa monipuolisesti ja tavoitteellisesti. Lapselle kehittyy henkilökohtainen luontosuhde, kun hän leikkii, toimii ja oppii lapsiryhmänsä kanssa säännöllisesti lähiluonnossa. Henkilöstö sitoutuu kestävä elämäntavan arvoihin, mikä tukee sekä henkilöstön että lasten kasvamista niihin. Päiväkodin johtaja vastaa, että henkilöstö ja lapset pääsevät yhdessä osallisiksi yhteisön kestävä elämäntavan arvojen kehittämiseen. Kehittämisessä on kyse arkisista asioista ja niihin liittyvästä harjoittelusta: energian ja veden huolellisesta käytöstä sekä jätteiden lajittelusta ja kierrättämisestä. Kestävä elämäntapaa kehitetään esiopetuksen kunnallisissa toimipaikoissa muun muassa "Vihreä lippu -ohjelman" kautta.

Kiusaamisen ehkäisy

*Kiusaaminen, häirintä, syrjintä tai väkivalta voi olla fyysistä, psyykkistä tai sanallista ja se on aina subjektiivinen kokemus. Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen perustuu henkilöstön omien asenteiden tarkistamiseen, omaan suhtautumiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että henkilö itse vaikuttaa ilmiön olemassaoloon. Henkilöstö tarkastelee ja reflektoi omaa toimintaansa ja havainnoi lapsiryhmän dynamiikkaa ja ilmiöitä esimerkiksi sosiogrammin avulla. Henkilöstö huomioi tasa-arvo ja yhdenvertaisuusnäkökulmat kiusaamisen ja syrjinnän havaitsemisessa, ennaltaehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa. **Esiopetuksen** henkilöstö edistää suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti lapsiryhmän ryhmäytymistä. Inklusion periaatteiden mukaisesti jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään ja tuntea osallisuutta.*

Ryhmän toiminnassa on tärkeää hyvän huomaaminen ja sen sanoittaminen. Kaikkia kunnioittava ilmapiiri tukee lasten kasvua ja kehitystä, ja on keskeinen tekijä kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisemisessä. Kiusaamista, häirintää, syrjintää ja väkivaltaa ehkäistään vahvistamalla lasten kaveri-, leikki-, ja tunnetaitoja sekä tukemalla lasten turvataitoja. Turvataidot opettavat lapsia kunnioittamaan omaa ja toisen ihmisarvoa ja kehoa. Jokaisella lapsella on oikeus kokea olevansa arvokas ja turvassa. Turvataitokasvatus rohkaisee lasta kertomaan huolistaan ja peloistaan aikuisille, joihin hän luottaa.

Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelmaan kirjataan toimipaikkakohtaiset kirjaukset kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi sekä kirjataan toimenpiteet, joilla varmistetaan, että jokaisella lapsella on kaveri. Kaikki tilanteet hoidetaan kaikkia kunnioittavalla tavalla, sensitiivisesti ja lapsen itsetuntoa tukien sekä häpeän kokemuksen korostamista välttämällä.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶² tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tietoja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Kehittävä oppimisympäristö innostaa lasta tutkimaan ja toimimaan lähikehityksen vyöhykkeellä. Lapsen tarpeet ja mielenkiinnon kohteet huomioidaan oppimisympäristöjen rakentamisessa. Henkilöstö kannustaa oppimisympäristöratkaisuillaan lasta omien taitojen ja tietojen kehittämiseen sekä rajojen kokeilemiseen.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja käytetään luovasti, joustavasti ja monipuolisesti siten, että jokaisella on mahdollisuus osallistua yhdenvertaisesti toimintaan. Oppimisympäristön pedagogisten ratkaisujen avulla mahdollistetaan lasten yksilöllinen oppiminen ryhmässä. Oppimisympäristöjä muokataan jatkuvasti pedagogisten tavoitteiden ja ratkaisujen sekä lasten aloitteiden pohjalta. Lapset ovat aktiivisia toimijoita oppimisympäristöjen kehittämisessä. Inklusion periaatteet ohjaavat tiloihin, välineisiin ja materiaaleihin liittyviä hankintoja, suunnitelmia sekä käyttöä. Oppimisympäristön tulee tarjota jokaiselle lapselle samaistumisen kohteita ja mahdollistaa osallisuuden toiminnassa ja ympäristöissä.

Kestävän elämäntavan periaatteet ohjaavat oppimisympäristöjen kehittämistä. Esiopetuksen toteuttaminen monipuolisissa oppimisympäristöissä sisällä, ulkona ja metsässä, lisäävät arkeen liikettä ja tukevat motoristen taitojen harjoitteluun. Sisäoppimisympäristöjä muokataan aktiivisuutta ja oppimista tukeviksi muun muassa lattiатеippauksilla ja liikuntavälineillä. Lukemiseen kannustava ympäristö tarjoaa tilaa ja aikaa lukemiselle sekä mahdollisuuksia laajentaa mielenkiinnon kohteita monipuolisella kirjallisuudella. Luontoa ja lähiympäristöä käytetään viikoittain lapsiryhmän oppimisympäristönä. Lasta opetetaan kunnioittamaan ja pitämään huolta yhteisestä ympäristöstä ja välineistä. Retket varhaiskasvatukseen kodalle ja muihin luontokohteisiin ovat osa esiopetuksen toimintaa. Myös paikallishistoriallisia kohteita hyödynnetään.

Esiopetuksen digitaalisten oppimisympäristöjen rakentamisessa käytetään monimuotoista mediakulttuuria sekä uusia digitaalisia ratkaisuja, jotka tuodaan toimintavälineinä osaksi lasten leikkiä. Jokaisella lapsiryhmällä on käytössään monipuoliset digivälineet, jotka mahdollistavat dokumentoinnin, tutkivan ja luovan työskentelyn sekä tiedon hankkimisen ja tuottamisen. Lapsi tutustuu tieto- ja viestintäteknologiaan omista lähtökohdista ja kiinnostuksen kohteista käsin leikkimällä, kokeilemalla ja tekemällä.

Esiopetuksen oppimisympäristöjen pedagogista laatua sekä terveellisyyttä ja turvallisuutta arvioidaan toimipaikkatasolla säännöllisesti. Tuen valikkoa ja Kielipeda -materiaalia käytetään arvioimaan ja kehittämään oppimisympäristöjen inklusiivisuutta. Vuosittainen riskienarviointi ja turvallisuuskävelyt tuovat varmistavat oppimisympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoitojen käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶³ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Ehyt ja yhtenäinen oppimisen polku esiopetuksesta perusopetukseen turvataan tekemällä säännöllistä ja suunnitelmallista yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen toimijoiden välillä. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön rakenteet ja vastuut on kuvattu Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön vuosi-prosessikuvaukseen. Pedagogisen yhteistyön varmistamiseksi järjestetään sekä kunta- että aluetason pedagogisia yhteistyötapaamisia, joissa vahvistetaan esi- ja alkuopetuksen dialogia sekä yhtenäistä ja johdonmukaista pedagogisen toimintakulttuurin suunnittelua, toteutusta, arviointia ja kehittämistä.

Yhteistyötä tehdään alueittain tarkoituksenmukaisissa kokoonpanoissa. Vuosittain toteutuu sekä esi- ja alkuopettajien yhteistyötapaamisia että esi- ja alkuopetuksen lasten yhteisiä tilaisuuksia. Vuosittain sovitut yhteistyötilaisuudet kirjataan Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön vuosikelloon. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä vastaava alueen päiväkodin johtaja ja rehtori toimivat yhdessä henkilöstön alueellisten yhteistyötapaamisten koollekutsujina. Kuntatason yhteistyötapaamisen

koollekutsujina toimivat varhaiskasvatuksen ja opetuksen johtajat. Lapsiryhmätason yhteistyöstä vastaavat esi- ja alkuopettajat.

Koko kunnan esi- ja alkuopetuksen yhteistyön teemana on yksi vuosittain vaihtuva esiopetuksen opetussuunnitelman luvussa 2.5 (Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa) ja perusopetuksen opetussuunnitelman luvussa 3.3 (Tavoitteena laaja-alainen osaaminen) kuvattu tavoitealue. Teemat toteutuvat alla olevan taulukon mukaisesti ja teema kestää yhden lukuvuoden.

ESIOPETUS	PERUSOPETUS
1. Ajattelu ja oppiminen	1. Ajattelu ja oppimaan oppiminen
2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
4. Monilukutaito	4. Monilukutaito
5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
6. Osallistuminen ja vaikuttaminen	6. Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä arvioidaan ja kehitetään vuosittain keväällä esi- ja alkuopetuksen yhteistyötapaamisessa.

Länsi-Uudenmaan hvvinvointialueen (LUVN) kanssa tehdään yhteistyötä opiskeluhoollon ja lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen osalta. Opiskeluhooltopalvelut tarjoavat konsultaatiota esiopetuksen henkilökunnalle esiopetuksessa olevan lapsen asioissa. Konsultaatio varhaisessa vaiheessa on opiskeluhoollon ensisijainen palvelumuoto lapsen tukemisessa. Opiskeluhooltopalvelujen ammattilaiset osallistuvat tarvittaessa lapsikohtaisen tuen arviointiin ja tuen suunnitteluun sekä monialaisiin asiantuntijaryhmiin. Opiskeluhooltopalvelut osallistuvat myös koulutuksen järjestäjien opiskeluhoollon ohjausryhmiin, joissa suunnitellaan alueellista yhteistyötä ja arvioidaan myös esiopetuksen opiskeluhoollon toteutumista kuntatasolla. Yhteistyön tavat on kuvattu tarkemmin luvuissa 5. Lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja 6. Opiskeluhoolto

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan

huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Esiopetuksen kasvatusyhteistyötä ohjaavia arvoja ovat huoltajien osallisuus sekä vuorovaikutuksen avoimuus, rehellisyys ja luottamuksellisuus. Lapsen arjen iloista, onnistumisista ja haasteista kerrotaan rehellisesti ja avoimesti. Keskeistä on tiedonkulun oikea-aikaisuus sekä huoltajien ja henkilöstön matala kynnys yhteistyöhön. Huoltajilla on halutessaan mahdollisuus varata aika yhteiselle keskustelulle henkilöstön kanssa.

Huoltajat ja esiopetuksen henkilöstö ovat tasavertaisessa vuorovaikutuksessa siten, että molempien kokemuksia, näkemyksiä ja asiantuntemusta kuullaan ja hyödynnetään lapsen parhaaksi. Lasten myönteisen liikuntasuhteen kehittymistä tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa keskustelemalla lasten liikkumisesta ja motorisista taidoista sekä kannustamalla perheitä aktiivisiin esiopetusmatkoihin. Lapsen ja perheen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tähtäävään yhteistyöhön osallistuvat myös muut perhettä ja lasta tukevat tahot.

Päivittäisen yhteistyön pohjana toimivat kohtaamiset tuonti- ja hakutilanteissa. Koko henkilöstö on vastuussa huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja varmistaa, että tiedonkulku on esteetöntä ja huoltajat saavat yhdenvertaisesti tietoa päivittäisistä toiminnoista ja lapsen päivän kulusta. Huoltajille tarjotaan tietoa monipuolisesti toiminnan sisällöistä, tavoitteista, suunnitelmista ja tapahtumista, ja heitä kutsutaan osallistumaan eri tavoin varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Tiedottaminen huoltajille tapahtuu sähköisten viestintävälineiden kautta, jotka mahdollistavat molemminpuolisen yhteydenpidon. Lapsen ja lapsiryhmän toimintaa tehdään näkyväksi lapsen ja ryhmän kasvun kansiodien avulla. Kasvun kansiot tukevat huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä tarjoamalla huoltajille tietoa ja uusia näkökulmia lapsen kokemuksista esiopetuksessa sekä mahdollisuuden tuoda lapsen arkea näkyväksi.

Ennen esiopetuksen alkua lapsen tulevan esiopetuksen toimipaikan henkilöstö kutsuu lapset ja huoltajat touko-kesäkuussa tutustumaan esiopetuksen toimintaan, oppimisympäristöön ja

henkilöstöön. Elo-syyskuussa huoltajille järjestetään tilaisuus, jossa huoltajien kanssa yhteistyössä käsitellään esiopetuksen tavoitteita, toimintatapoja ja lukuvuosisuunnitelmaa sekä suunnitellaan yhdessä esiopetussuunnitelman toteutusta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja arvioidaan kolmikantakeskusteluissa, johon osallistuvat lapsi, huoltajat ja varhaiskasvatuksen opettaja. Tarpeen mukaan keskusteluun voi osallistua myös muuta esiopetuksen henkilöstöä tai asiantuntijoita.

Toimipaikkakohtaiset yhteistyömuodot suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁴. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamuja iltapäivätoiminnasta.

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteistyön yhtenäiset rakenteet, toimintatavat ja aikataulut on kirjattu Esiopetuksen aloitusprosessi –prosessikuvaukseen ja Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön vuosi –prosessikuvaukseen. Prosessikuvausten mukainen yhteistyö varmistaa lapsen yhtenäisen oppimispolun. Päiväkodin johtajat ja lähikoulujen rehtorit vastaavat yhdessä prosessikuvauksen mukaisen toiminnan käynnistämisestä ja toteutumisesta omissa toimipaikoissaan.

Esiopetuksessa alkanutta kasvatusyhteistyötä jatketaan kodin ja koulun yhteistyönä alkuopetuksessa. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirretään kouluun.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskennellessä lapsia rohkaistetaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havaintoja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tietoja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Esiopetuksen monipuoliset työtavat tukevat kestävä ja liikunnallisen elämäntavan mukaista esiopetusta. Yhdistämällä muun muassa luonnossa oppimisen pedagogiikkaa, liikuntaa, digitaalista osaamista ja Kasvun kansio-työskentelyä, voidaan vahvistaa lapsen ymmärrystä ja kunnioitusta luontoa, terveyttä ja kestävyyttä kohtaan. Monipuoliset ja toiminnalliset työtavat muokkaavat lasten arvoja ja käyttäytymistä, ja antavat heille välineitä elää vastuullisempaa ja tietoisempaa elämää sekä nyt, että tulevaisuudessa.

Kestävä elämäntavan mukaisia työtapoja arvioidaan ja kehitetään tavoitteellisesti ja säännöllisesti toimipaikan pedagogisen johtamisen suunnitelman kautta.

Kokopäiväpedagogiikka ja tutkiva ja kokeileva oppiminen

Kokopäiväpedagogiikka perustuu ajatukselle, että oppimista tapahtuu koko päivän ajan ja kaikkialla. Koko esiopetuspäivä ja sitä täydentävä varhaiskasvatus on pedagogisesti suunniteltu tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista.

Esiopetuksessa kokopäiväpedagogiikka ja työtavat tarkoittavat laajaa ja monipuolista tapaa ymmärtää, toteuttaa ja kehittää pedagogista toimintaa. Esiopetuksen pedagogiikassa yhdistetään eri oppimisen alueita ja erilaisia oppimisympäristöjä sekä työtapoja. Toiminta perustuu oppimiskokonaisuuksiin ja tutkimusprojekteihin, jotka ovat syntyneet lasten uteliaisuudesta ja kiinnostuksen kohteista. Pedagoginen dokumentointi, arviointi ja suunnittelu ovat erottamaton osa toimintaa. Kokopäiväpedagogiikassa vahvistetaan liikkuvaa toimintakulttuuria huolehtimalla, että työskentely sisältää suunnitelmallisia liikunnallisia taukoja ja pitkäaikaista paikallaan oloa vältetään. Kokonaisvaltaisessa esiopetuksessa hyödynnetään positiivisen pedagogiikan näkökulmaa.

Tutkivan ja kokeilevan oppimisen lähtökohtana ovat lapsen maailmaa koskevat ilmiöt ja lapsen havainnot. Lasten uteliaisuutta ja luovuutta vahvistetaan tarjoamalla heille mahdollisuuksia tutkia ja kokeilla. Lapset osallistuvat aktiivisesti omaan oppimiseensa esittämällä kysymyksiä, tutkimalla ympäristöään, kokeilemalla uusia ideoita, ratkaisemalla ongelmia ja tutustumalla uusiin asioihin leikkimällä. Henkilöstö ohjaa ja tukee lasten työskentelyä luomalla oppimisympäristöjä ja tarjoamalla monipuolisia kokemuksia eri oppimisen alueilta, jotka inspiroivat lasta oivalluksiin ja oppimiseen.

Yksi tapa toteuttaa tutkivaa, kokeilevaa oppimista on projektimuotoinen työskentely. Se tarjoaa mahdollisuuden lasten ja henkilöstön yhteiseen pohtimiseen, suunnitteluun, luomiseen, tekemiseen ja oppimiseen. Projektimuotoinen työskentely yhdistelee eri oppimisen alueiden sisältöjä ja laaja-alaisen osaamisen taitoja. Suunnittelu lähtee lasten kysymyksistä, ihmettelyistä ja yhteisistä kiinnostuksen kohteista. Projektia viedään eteenpäin yhdessä lasten kanssa suunnitellen, dokumentoiden ja arvioiden. Projektimuotoinen työskentely kannustaa myös yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen lasten välillä, mikä edistää heidän sosiaalista kehitystään.

Luonnossa oppimisen pedagogiikka

Luontoympäristöt houkuttelevat lasta ihmettelemään, tutkimaan, leikkimään ja käyttämään luovuuttaan oppimisessa. Luonnossa oppimisen pedagogiikassa toteutuu kokonaisvaltainen, moniaistinen ja tavoitteellinen esiopetus, jossa lapsen aktiivinen toimijuus on keskiössä. Sen

kautta saavutetaan laaja-alaisen osaamisen tavoitteita ja käsitellään eri oppimisen alueiden sisältöjä.

Luonnossa toimiminen mahdollistaa lapsen luontosuhteen syntymisen, joka herättää lapsessa halun suojella luontoa ja lähiympäristöä. Tieto luonnon ilmiöistä, eläimistä ja kasveista vahvistaa lapsen tietoisuutta luonnon merkityksestä. Lapsi oppii kestävän elämäntavan periaatteita ja vastuullisten valintojen tekemistä konkreettisella ja innostavalla tavalla.

Pienryhmätyöskentely

Pienryhmätyöskentely mahdollistaa inklusiivisen esiopetuksen ja lapsen osallisuuden toteutumisen. Pienryhmätyöskentelyssä lapsi pääsee vaikuttamaan ryhmän toimintaan ja kokee kuuluvansa ryhmään. Lapsella on mahdollisuus leikkiä, tutkia ja oppia uusia asioita sekä kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan turvallisesti pienessä ryhmässä.

Pienryhmätyöskentelyn pedagogisia tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon lasten yksilölliset kasvun, kehityksen ja oppimisen tarpeet. Pienryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon lasten vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja oppimisen tarpeet, vertaisoppiminen ja ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus sekä toiminnan pedagogiset tavoitteet. Lapset osallistuvat pienryhmätoiminnan suunnitteluun ja arviointiin.

Henkilöstö ohjaa ryhmädynamiikkaa sekä vahvistaa ja tukee positiivista yhteisöllisyyttä ryhmässä. Henkilöstö varmistaa, että jokainen lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi ja näin ollen arvostetuksi yksilönä omine ominaisuuksineen, aloitteineen, mielipiteineen ja ajatuksineen.

Kasvun kansio -työskentely

Kasvun kansio on lapsen tai ryhmän dokumenttien kokoelma, jonka kokoamista ja käyttöä kutsutaan kasvun kansio -työskentelyksi. Esiopetuksessa lapsen oma aktiivisuus prosessin kaikissa vaiheissa lisääntyy. Omaan oppimiseen ja lapsiryhmän yhteiseen toimintaan liittyvien dokumenttien kerääminen ja niiden pohjalta tapahtuva reflektoinnin harjoittelu yhdessä esiopetuksen henkilöstön, toisten esioppilaiden sekä omien huoltajien kanssa korostuu. Kasvun kansio voi olla fyysinen, digitaalinen tai yhdistelmä molempia. Kasvun kansio -työskentely on pedagoginen työtapo, johon sisältyy yksilöllisiä ja ryhmäkohtaisia tavoitteita. Se vahvistaa opetuksen ja oppimisen tueksi tehtävää arviointia korostaen erityisesti lapsen ja huoltajien osallisuutta sekä lapsilähtöisyyttä.

Kasvun kansio -työskentely sisältää erilaisia vaiheita. Kasvun kansion kokoaminen tapahtuu dokumentoinnin, kasvun kansioon sisällytettävien dokumenttien valitsemisen sekä valittuihin dokumentteihin pohjautuvan reflektoinnin kautta. Sisältöihin palataan ja niitä tutkitaan keskustellen. Kasvun kansiota käytetään sekä lapsen oman itsearvioinnin harjoittamisen tukena että henkilöstön oman työn arvioinnissa ja kehittämisessä. Sitä hyödynnetään myös lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvissä keskusteluissa.

Lapsen kasvun kansio tekee näkyväksi yksilöllisen kasvun ja oppimisen polun, kiinnostuksen kohteet sekä muut lapselle itselleen merkitykselliset kokemukset. Ryhmän kasvun kansio puolestaan tekee näkyväksi ryhmän toimintaa sekä siihen liittyvää yhteistä suunnittelua. Kasvun kansio auttaa säilyttämään ja jäsentämään kerättyjä dokumentteja. Säännöllinen ryhmän kasvun

kansion dokumentteihin palaaminen tukee lasten osallistumista pedagogisen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.

Lasten oma aktiivisuus ja toimijuus korostuvat kasvun kansio -työskentelyssä yksilöllisten edellytysten mukaisesti. Henkilöstön vastuulla on varmistaa lasten mahdollisuus osallistua esimerkiksi toiminnan, oppimisprosessien ja omien tuotosten dokumentointiin. Lasten reflektointi- ja itsearviointitaitojen kehittymistä voidaan tukea hyödyntämällä esimerkiksi avoimia kysymyksiä, sadutusta tai etukäteen mietittyjä haastattelukysymyksiä. Lasta ohjataan pohtimaan omaa toimintaa oppimisen näkökulmasta kannustavasti ja kiinnittäen huomiota erityisesti onnistumisiin ja vahvuuksiin.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁵ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen⁶⁶ tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan⁶⁷ kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä

johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta⁶⁸ lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁶⁹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷⁰.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷¹. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arvioinnin tavoitteena on kehittää esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja. Esiopetusta suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään sekä yhdessä lasten ja huoltajien kanssa että henkilöstön itsearviointina. Avoin ja arvostava vuorovaikutus henkilöstön, lasten ja huoltajien välillä on osallisuuden toteutumisen lähtökohta myös arvioinnissa. Esiopetuksen laatua arvioidaan Varhaiskasvatuksen laatukäsikirjan mukaisesti.

Arvioinnin työvälineitä ovat mm. ryhmän pedagogisen toiminnan suunnitelma, lukuvuosisuunnitelma sekä Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Valssi -laadunarviointi, liikunnan Nykytilan arviointi sekä varhaiskasvatuksen asiakaskysely tuottavat arviointitietoa myös esiopetuksen kehittämisen tueksi. Lisäksi kasvun kansio -työskentelyä käytetään lapsilähtöisen arvioinnin tukena. Lapsiryhmän suunnitelmien ja toiminnan toteutumisesta kertovien asiakirjojen, kerääminen ja järjestäminen näkyväksi osaksi oppimisympäristöjä on tärkeä osa arviointia.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman arviointiin osallistuvat lapsi, huoltajat ja varhaiskasvatuksen opettaja. Ennen lapsen perusopetukseen siirtymistä pidetään tiedonsiirtopalaveri, jossa lapsen oppimisen edistymisen kannalta oleellinen tieto opetuksen järjestämistä varten siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen. Tiedonsiirto esiopetuksesta perusopetukseen on kuvattu luvussa 3.4.

Lapsi saa esiopetusvuodesta osallistumistodistuksen.

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella

on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kirkkonummen esiopetuksessa ilmaisun monet muodot ovat monipuolisesti ja –aistisesti läsnä esiopetuksen arjessa. Esiopetuksessa kokeillaan ja tutkitaan eri tekniikoita, sekä harjoitellaan myös pidempien projektien tekoa, joissa yhdistyvät erilaiset ilmaisumuodot. Taide on prosessina tärkeämpi kuin lopputulos.

Sadun ja taian maailma on tärkeää työskentelyssä, lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan. Taiteellinen ilmaisu toimii kielenä, jolloin myös sellaiset lapset, joilla ei ole toisten kanssa yhteistä kieltä, tulevat kuulluiksi ja nähdyiksi sekä pystyvät toimimaan tasa-arvoisina ryhmän jäseninä. Työskentely on lapsilähtöistä ja edistää hyvinvointia. Inklusiivinen tapa toimia sallii erilaisia lähestymistapoja ilmaisuun, se haastaa kokeilemaan ja tutkimaan.

Kestävän elämäntavan mukaisesti toiminnan ajatuksena on oppia arvostamaan materiaaleja ja rajallisia luonnonvaroja. Työskentelyssä hyödynnetään kierrätysmateriaaleja ja luonnonmateriaaleja sekä opetellaan kuluttamaan kohtuudella.

Kulttuurikompassi on Kirkkonummen kunnan kirjasto- ja kulttuuripalveluiden tuottama ja koordinoima kulttuurikasvatussuunnitelma. Kantavana ajatuksena on tarjota kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet tutustua sekä kokijana että tekijänä monipuolisesti paikalliseen kulttuuriin, eri taidemuotoihin sekä luku- ja mediataitotoimintaan. Kulttuurikompassi

tukee opetus- ja kasvatustyötä päiväkodeissa ja kouluissa sekä edistää oppimista ja luovia taitoja. Sisältö on maksutonta.

Tavoite lasten ja nuorten tasavertaisesta kulttuurikasvatuksesta perustuu ihmisoikeuksiin ja se toteutuu parhaiten päiväkotii- ja koulupäivän aikana. Jokaiselle ikäryhmälle ja luokka-asteelle on omat toimintonsa. Ohjelmaa kehitetään vuosittain yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulujen sekä kulttuuri- ja taidealan toimijoiden kanssa. Tarkat vuosittain vahvistettavat toiminnot löytyvät Kulttuurikasvatussuunnitelmasta.

Kielten rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisuuden ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erialaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tietoja viestintäteknologiasta laajaalaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti

mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tietoja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erialaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla eri kieliä yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Lapsen kielellistä kehitystä, vuorovaikutustaitoja ja kielellisten identiteettien kehittymistä tuetaan osallistavan, inklusiivisen pedagogiikan kautta. Lasten kanssa työskentelevä henkilöstö tiedostaa olevansa sekä kielellinen että vuorovaikutuksellinen malli. Tästä syystä on tärkeää, että kaikki lasten kanssa työskentelevät tekevät työtään kielitietoisesti.

Lasten kielelliset taidot ja valmiudet otetaan monipuolisesti huomioon pedagogisen toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Pienryhmätyöskentely ja muu toiminta toteutetaan sekä tavoitteet mukautetaan tarkoituksenmukaisesti tavoitteet ja tarpeet huomioiden. Kielitietoisien pedagogiikan toteuttamiseen hyödynnetään monia menetelmiä esimerkiksi erikielisiä lastenkirjoja, lastenlauluja, kuvataitea, tukiviittomia ja muun muassa Roihuset materiaalia.

Kielitietoisessa oppimisympäristössä lapsella on runsaasti mahdollisuuksia kielen monipuoliseen käyttöön. Henkilöstö tukee lasta puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä. Kaikki ryhmässä puhutut kielet tuodaan esiin esimerkiksi siten, että ryhmässä on kyseisten kielten kirjoja lasten saatavilla, harjoitellaan tervehdyksiä eri kielillä ja hyödynnetään monikielisten työntekijöiden kielelliset resurssit. Rikas kielellinen ympäristö ja monipuolinen kirjallisuuden lukeminen vahvistavat lapsen kiinnostusta kieleen, kirjoihin ja lukemiseen. Oppimisympäristöjä muokataan lukemiseen kannustavaksi.

Kirjastojen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä ja esiopetusryhmät vierailevat kirjastossa tai kirjastoautossa säännöllisesti. Kirjastossa on tarjolla kirjapaketteja tiettyyn teemaan liittyen Kirja- ja kirjastoleikki tutustuttaa esikouluikäiset kirjaston toimintaan ja kirjan oikeaan käsittelyyn. Kirjastossa on myös lainattavissa satusalkkuja, joiden sisältö innostaa lapsia lukemaan, kertomaan ja keksimään. Salkut sisältävät tiettyyn teemaan keskittyviä kirjoja sekä kirjojen käsittelyyn soveltuvia tehtäviä ja tai esineitä.

Dialogisen lukemisen menetelmä on vuorovaikutukseen ja keskusteluun perustuva lukemisen tapa, joka kannustaa lasta keskustelemaan ja osallistumaan kirjan lukemiseen. Samaa kirjaa luetaan yhä uudelleen ja kirjasta käydään suunnitelmallista keskustelua.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä

kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laajaalaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelyle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin

tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Esiopetuksessa tutustutaan Kirkkonummeen kotikuntana ja tarjotaan monipuolisia kokemuksia, jotka innostavat lapsia tutkimaan lähiympäristön historiaa. Lasten kanssa tehdään tutustumisretkiä kulttuurihistoriallisesti ja arkkitehtuurisesti merkittäviin rakennuksiin ja kohteisiin. Kirkkonummiseikkailu on lapsille ja perheille kehitetty luontoseikkailu, joka kokoaa yhteen tietoa retkikohteista ympäri Kirkkonummea. Esiopetusryhmät hyödyntävät seikkailun kohteita mahdollisuuksien mukaan. Tutustuessaan kotiseutuunsa lapsi kiinnittyy siihen.

Eettisen kasvatuksen tukena käytetään hyveajattelua. Hyveet ovat eettisesti ja moraalisesti arvokkaita luonteenpiirteitä, jotka näkyvät teoissa ja vaikuttavat positiivisesti yksilön ja yhteisön toimintaan. Lasten kanssa pohditaan omaa vastuullisuutta ja osallistumista yhteisiin asioihin. Hyveiden ja etiikan pohdintaa tuetaan esimerkiksi keskustellen, kuvien, tarinoiden, satujen ja draaman keinoin. Tunnetaitojen suunnitelmallinen harjoittelu on kiinteä osa eettistä kasvatusta.

Yksi eettisen tarkastelun kohde on myös ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin keskinäinen riippuvuussuhde, jota kutsutaan planetaariseksi hyvinvoinniksi. Lapsen kanssa opetellaan tekemään luonnon kannalta hyviä valintoja.

Katsomuskasvatuksessa tutustutaan eri katsomuksiin, mikä avartaa lasten ymmärrystä ja kunnioitusta katsomuksellisesti moninaisesta yhteiskunnasta ja maailmasta. Katsomukset näkyvät lapsiryhmän arjessa ja lapsille tarjotaan mahdollisuuksia keskustella niistä. Tilan antaminen lasten kysymyksille ja tunteille sekä näistä keskusteleminen tukevat lasten kykyä käsitellä katsomuksellisia asioita. Lapset oppivat, että jokaisella on oikeus omaan maailmankatsomukseen ja ajattelutapaan.

Esiopetusryhmässä tutkitaan kulttuurisen juhla kalenterin mukaisesti erilaisten juhlien ja kulttuurien keskeisiä sisältöjä ja teemoja. Erilaisiin perinteisiin tutustutaan kokemuksellisesti viettämällä lapsille ja heidän perheilleen tärkeitä juhlia. Yhteistyössä katsomusyhteisöjen kanssa toteutetaan vierailuja katsomusten pyhiin tiloihin, perheille ja lapsille merkityksellisiin paikkoihin ja rakennuksiin joko paikan päällä tai virtuaalisesti vierailen. YK:n yhteisymmärrysviikkoa vietetään helmikuussa vuosittain vaihtuvan teeman mukaisesti. Lapsi oppii kansainvälisyyttä esiopetuksen arjessa.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on matemaattisten taitojen opettelussa sekä teknologiaja ympäristökasvatusten toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluokkiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erlaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla. Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tietoja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen ympäristökasvatus tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syyseuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan

toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Jokainen esiopetusryhmä viettää vähintään yhden ulkona oppimisen päivän viikossa. Päiväkodin lähiympäristö ja varhaiskasvatuksen kodat ympäristöineen rikastuttavat ympäristökasvatusta ja luonnossa oppimista.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ymmärrystä luonnosta, ympäristöstä ja sen monimuotoisuudesta sekä heidän omasta roolistaan aktiivisina toimijoina luonnonsuojelussa. Tavoitteena on vahvistaa myös lasten uteliaisuutta, tutkimustaitoja ja myönteistä luontosuhdetta. Kaikki kunnalliset esiopetusyksiköt toteuttavat Vihreä lippu -ohjelmaa ja niissä toimii omat ympäristöraatinsa. Esiopetuksessa harjoitellaan mm. lajittelemaan ja kierrättämään jätteitä, kuluttamaan kohtuullisesti sekä tunnistamaan oman toiminnan vaikutuksia ympäristöön.

Teknologiakasvatuksen avulla tutustutaan nykypäivän ilmiöihin ja kehitetään ongelmanratkaisuja ja tulevaisuustaitoja. Lasten kanssa tarkastellaan teknologisia ratkaisuja, kuten päiväkodin käytössä olevia laitteita ja koneita sekä pohditaan niiden toimintaa. Teknologiakasvatukseen voidaan yhdistää projekteja, kuten kierrätysmateriaaleista rakennettuja leluja, jotka havainnollistavat yksinkertaisten koneiden toimintaperiaatteita. Lapset harjoittelevat kysymään ja ratkomaan ongelmia, keksimään omia ratkaisuja ja rakentamaan yksinkertaisia prototyyppejä sekä dokumentoimaan ja esittämään työnsä tuloksia esimerkiksi piirtäen tai digitaalisten välineiden avulla.

Digitaalisia oppimisvälineitä käytetään luovasti ja leikkillisesti hyödyntäen esimerkiksi matemaattisia pelejä ja ohjelmoitavia robotteja. Digitaalista teknologiaa käytetään tavoilla, jotka tukevat lasten vuorovaikutusta, mielikuvitusta, leikkiä, liikuntaa, osallisuutta, ajattelun taitojen kehittymistä sekä mahdollisuutta tuoda omaa ääntään ja ajatuksiaan kuuluville.

Henkilöstö ohjaa lasta käyttämään digitaalista mediaa vastuullisesti ja turvallisesti. Lasta ohjataan mediakriittisyyteen, yksityisyyden kunnioittamiseen ja ymmärtämään digitaalisen maailman ajankohtaisia ilmiöitä sekä tunnistamaan medioiden käyttöön liittyviä kysymyksiä oman hyvinvoinnin näkökulmasta.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoon ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tietojä viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset luovat perustan riittävälle päivittäiselle fyysiselle aktiivisuudelle. Esiopetuksessa liikkuminen on luonteva osa kokopäiväpedagogiikkaa ja toiminnallista oppimista, joka tuottaa lapsille iloa ja onnistumisen kokemuksia. Kirkkonummen esiopetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota vauhdikkaaseen fyysiseen aktiivisuuteen sekä tuetaan motoristen taitojen kehittymistä. Jokaisessa esiopetusryhmässä havainnoidaan lapsen motorisia perustaitoja ikätasoon soveltuvilla menetelmillä. Havainnoinnin ja lasten mielenkiinnon kohteiden pohjalta suunnitellaan tavoitteellista toimintaa.

Riittävän turvallinen ja kannustava ympäristö tarjoaa lapsille mahdollisuuden kokeilla omia rajojaan. Lapsille tarjotaan kokemuksia kaikenlaisesta liikkumisesta vuodenkierto huomioiden. Liikuntavälineitä on ryhmissä esillä ja ne ovat vapaasti käytettävissä päivittäin niin sisällä kuin ulkonakin. Jokainen esiopetusryhmä osallistuu toimintavuoden aikana kolme kertaa uinninopetukseen.

Yhteistyössä huoltajien kanssa tuetaan liikunnallisen elämäntavan muodostumista. Lapsen päivittäisestä liikkumisesta ja motoristen taitojen kehittämisestä keskustellaan huoltajien kanssa ja toiminnallisuus on osa esiopetuksessa järjestettäviä perhetapahtumia ja kampanjoita.

Tasapainoinen ruokavalio sekä riittävä lepo tukevat lasten fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Henkilöstö tekee ruokailutilanteista positiivisia yhdessäolon hetkiä, joissa keskustellaan ja harjoitellaan ymmärtämään terveellisen ruokavalion merkitys hyvinvoinnille. Uusiin makuihin voidaan tutustua myös makukoulun avulla. Esiopetuksessa tutustutaan erilaisiin raaka-aineisiin ja ravintoketjuihin.

Itsestä huolehtimisen taidot ovat yksi tärkeimmistä tekijöistä turvallisuuden näkökulmasta. Lasten kanssa harjoitellaan tunnistamaan vaaratilanteita niin sisällä, ulkona kuin mediataidoissakin ja

toimimaan tilanteiden edellyttämällä tavalla. Lähiliikenteessä liikkumista harjoitellaan yhteisillä retkillä ja leikeillä. Kirkkonummella painotetaan turvallisuustaidoissa kestävien ystävyyssuhteiden luomista ja huolehditaan, että jokaisella lapsella on kaveri. Ryhmissä kiinnitetään erityistä huomiota psyykkisen ympäristöön, ryhmäytymiseen ja vuorovaikutus- ja tunnetaitojen vahvistamiseen positiivisen oppimisympäristön luomiseksi sekä kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvat- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷². Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja kulttuuriin, laajennetaan sanaja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷³ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2) -opetus toteutetaan esiopetuksessa kokopäiväpedagogiikan periaatteiden mukaisesti. Esiopetusryhmän kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus huomioidaan suunnitelmallisesti kaikissa esiopetuksen vuorovaikutustilanteissa lasten, henkilökunnan ja huoltajien välisissä kohtaamisissa. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että koko esiopetuksen tiimi toteuttaa kielitietoista pedagogiikkaa ryhmässä.

KieliPeda-työvälinettä käytetään kielitietoisien toiminnan arviointiin sekä monikielisen lapsen kielitaidon kehittymisen arviointiin. KieliPeda-työvälineen osio 1:ssä esiopetusta antava tiimi arvioi kielitietoisien toiminnan toteutumista henkilökunnan, oppimisympäristön ja lapsen osallisuuden näkökulmista. KieliPeda-työvälineen osio 2:ssa tiimi ja lapsen huoltajat tarkastelevat yhdessä monikielisen lapsen kielimaailmaa ja osio 3:ssa henkilöstö havainnoi monikielisen lapsen suomen kielen kehittymistä.

Kieli- ja kulttuuritietoisessa esiopetuksessa henkilöstö kehittää oppimisympäristöjä, arjen pedagogisia ratkaisuja, toimintamalleja ja vuorovaikutuskeinoja siten, että ne tukevat koko ryhmän lasten kielen kehittymistä, erityisesti vahvistaen monikielisten lasten opetuskielen hallintaa. Kieli- ja kulttuuriopettajat tukevat henkilöstöä kieli- ja kulttuuritietoisien esiopetuksen toteuttamisessa. He työskentelevät pääsääntöisesti lapsiryhmissä, työssä korostuvat samanaikaisopettajuus sekä inklusiivinen ja eheyttävä pedagogiikka.

Ruotsinkielinen kielikylpyopetus Kirkkonummella

Kirkkonummella tarjotaan ruotsin kielen varhaista täydellistä kielikylpyä. Kielikylpyesiopetuksen tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto ruotsin kieltä ja muita kieliä kohtaan, rohkaista lasta käyttämään kieltä sekä ohjatuissa että arkipäivän tilanteissa ja saavuttaa riittävä kielellinen taso, jotta lapsi voi jatkaa kielikylpyluokalla perusopetuksessa.

Ruotsin kielen kielikylpy on mahdollista aloittaa osana varhaiskasvatusta.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁴ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikaisyhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁵ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁶. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja

esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁷ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁷⁸. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁷⁹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸⁰, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas ja opiskelijahuoltolaissa⁸¹. Opiskeluhoillosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸². Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut

Kirkkonummella esiopetuksen toiminnan lähtökohtana on inklusiivinen pedagogiikka, joka tarkoittaa kuntastrategian ja inklusioon kuuluvien arvojen toteuttamista käytännössä. Inklusiivisen pedagogiikan avulla esiopetuksessa edistetään osallisuutta, yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Moninaisuutta arvostetaan ja uskotaan kaikkien lasten mahdollisuuteen oppia. Esiopetusryhmien kasvatuskäytäntöjä kehittämällä ja muuttamalla sekä oppimisympäristöjä muokkaamalla tuetaan jokaisen lapsen osallistumista, mahdollistetaan onnistumisen kokemuksia ja saadaan kokemuksia yhdessä tekemisestä sekä mahdollistetaan esteettömyys oppimiseen ja osallisuuteen kaikille lapsille esiopetuksessa.

Inklusion näkökulmasta lapsen tarvitsema tuki toteutetaan lapsen esiopetuspaikassa.

Kirkkonummella toteutetaan vahvuusperustaista positiivista pedagogiikkaa. Lapsen vahvuudet kirjataan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan yhdessä huoltajien kanssa. Vahvuusperustainen positiivinen pedagogiikka vahvistaa myönteistä toimintaympäristöä, jossa lapsen käyttäytymistä, oppimista ja osallistumista ohjataan, tuetaan, kannustetaan ja vahvistetaan positiivisella palautteella.

Lapsen esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä arvioidaan Tuen valikko -lomakkeen sekä Lapsen ja henkilöstön välisen vuorovaikutuksen - arviointilomakkeen avulla. Nämä arviointivälineet ovat esiopetustiimin työvälineitä ja auttavat suunnittelemaan tukea ja arvioimaan tuen vaikuttavuutta ryhmä- ja yksilötasolla. Tuen vaikuttavuutta arvioidaan Toimipaikan lisäresurssiesitys ja tuen vaikuttavuuden arviointi -lomakkeella. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen järjestämisen arviointiin yhdessä esiopetuksen henkilöstön kanssa.

Päiväkodin johtajan vastuu tuen toteuttamisessa

Inklusion onnistuminen käytännössä edellyttää tietoista ja arvokeskusteluja mahdollistavaa johtamista yksiköissä, jotta kaikilla kasvattajilla on yhteinen ymmärrys inklusioon liittyvistä käsitteistä ja arvoista. Päiväkodin johtaja vastaa inklusiivisen pedagogiikan toteuttamisesta ja kehittämisestä esiopetuksessa mahdollistamalla lisäkoulutusta kasvattajille.

Päiväkodin johtaja vastaa esiopetustiimien muodostamisesta ja rakenteista. Esiopetustiimien muodostamisessa oppimisen ja osallisuuden edellytysten toteutumisessa on tärkeää huomioida kasvattajien vahvuudet ja osaaminen.

Päiväkodin johtaja vastaa tarkoituksenmukaisista materiaaleista ja välineistä esiopetuksessa oppimisen ja osallisuuden tuen mahdollistamiseksi.

Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut

Toimipaikan päiväkodinjohtaja vastaa lukuvuosisuunnitelman laatimisesta. Lukuvuosisuunnitelma laaditaan moniammatillisesti yhdessä varhaiskasvatuksen opettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä päiväkodin johtajan kanssa. Lukuvuosisuunnitelmaa arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa toimipaikkakohtaisesti moniammatillisesti.

Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt

Kirkkonummella esiopetukseen ja esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen suunniteltu ryhmä- ja yksilökohtainen tuki toteutuu joustavasti ja saumattomasti kokopäiväpedagogiikkaa toteuttamalla. Lapselle esiopetuksessa ja täydentävässä esiopetuksessa annettava tuki kirjataan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸³. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁴. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärutmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁵. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninlaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁶. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁷ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikaista yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁸⁸ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja.

Opetuskielen tukiovetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiovetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiovetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä, toimipaikka ja ryhmätasolla

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat säännöllisesti esiopetusryhmissä. Toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä esiopetusryhmien henkilöstön kanssa. On tärkeää huolehtia siitä, että varhaiskasvatuksen erityisopettajalla ja varhaiskasvatuksen opettajalla on yhteistä suunnittelu-aikaa säännöllisesti.

Henkilöstön pedagogista osaamista vahvistetaan ja jaetaan kerran viikossa kokoontuvissa pedagogisissa tiimeissä, jossa ovat mukana päiväkodinjohtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja(t) sekä varhaiskasvatuksen opettajat.

Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukena toimivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä opiskeluhoollon työntekijät (psykologi, esiopetuksen kuraattori sekä neuvolan terveydenhoitaja). Lisäksi rakenteellisena tukena:

- *tehostetun tuen ryhmät, joissa toimii kokoaikaisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja.*
- *pedagogisesti tuetut ryhmät*
- *taidepedagogit*
- *ryhmäavustajat*
- *kieli- ja kulttuuriopettajan lähijakso*

- räätälöity yksilöllinen tuki esim. sairaanhoidollinen tuen tarve

Lisäresurssit kohdentuvat esiopetusryhmään tarpeen mukaan tuen järjestämistä koskevan ryhmän prosessin mukaisesti

Ryhmätiloja muokataan joustavasti lasten tarpeiden mukaan, jotta kaikilla olisi sekä fyysisesti että psyykkisesti turvallista toimia siellä. Lapsille mahdollistetaan pitkäkestoinen työskentely ja -leikki ympäristöä muokkaamalla.

Ryhmän kasvattajat havainnoivat lasten vireystilaa ja kuormittumista päivän aikana. Selkeistä, esteettömistä ja johdonmukaisista toimintatavoista sovitaan yhdessä tiimin kanssa. Henkilöstö vahvistaa omalla toiminnallaan lasten itsetuntoa ja toimivat kanssasäätelijöinä. Lähtökohtana on kunnioittava ja arvostava suhtautuminen lapsiin.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut

Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva varhaiskasvatuksen opettaja. Ryhmän opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on tärkeää.

Esiopetusryhmien tukena kielitietoisien opetuksen järjestämisessä toimivat kieli- ja kulttuuri opettajat. KieliPeda-työväline on käytössä tukemassa kielitietoista varhaiskasvatusta, jossa ymmärretään kielten merkitys lapsen oppimiselle, kehitykselle, vuorovaikutukselle ja identiteeteille.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus osana muuta opetusta kohdentuu koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa samanaikais- tai yhteisopettajuudella koko esiopetusryhmälle. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus voi kohdentua myös pienryhmälle joustavin järjestelyin. Ryhmien koko perustuu yhdessä havaittuun tarpeeseen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota esiopetusryhmän henkilöstölle sovituksi. Konsultaatio voi olla esimerkiksi erityispedagogisen osaamisen ja materiaalien jakamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja mallintaa ja perehdyttää ryhmän henkilöstö erilaisten menetelmien ja materiaalien käytössä.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁸⁹ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹⁰. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹¹.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹² tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹³, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁴ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁵ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁶ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat⁹⁸. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain⁹⁹ mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystalvveluista¹⁰⁰. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰¹ tai tukipalveluita¹⁰², näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰³. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁴. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁵. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁶

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava¹⁰⁷ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹⁰⁸.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien

suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹⁰⁹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹⁰.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹¹. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹². Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹³ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁴. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁵. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁶. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁷ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹¹⁸.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut

Varhaiskasvatuksen opettaja, esiopetusryhmän henkilöstö ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelevat ja arvioivat säännöllisesti sekä tekevät tiivistä yhteistyötä, jotta oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki toteutuu.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa säännöllisestä, pitkäkestoisesta ja lapsen yksilölliset tarpeet huomioivasta erityisopetuksesta. Tämä opetus voidaan toteuttaa esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä samanaikaisopetuksena, pienryhmäopetuksena tai yksilöopetuksena.

Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen arviointiin, suunnitteluun ja toteutukseen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja lähettää huoltajille kutsun kuulemistilaisuuteen kaksi viikkoa etukäteen, järjestää kuulemistilaisuuden sekä valmistelee hallinnonpäätöksen, joka päätetään Kirkkonummen kunnan hallintosäännön ja sivistyksen toimialan toimintaohjeen mukaisesti. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja lähettää hallinnonpäätöksen huoltajille tai heidän lailliselle edustajalleen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen.

Lapsikohtainen tuen järjestäminen voi toteutua yhteistyössä monialaisesti lasta kuntouttavien tahojen kanssa.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹⁹. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoolto luku 6).

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä²⁰.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa

Kirkkonummella arvostetaan huoltajia lapsensa parhaana asiantuntijana ja pidetään tärkeänä huoltajien osallisuutta tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa. Kaikki huoltajat kohdataan yhdenvertaisesti. Tasa-arvoisen yhteistyön syntymistä tukevat mm. yhteiset käytännöt esiopetukseen tutustumisessa ja vanhempainillassa. Tärkeää on, että lapsen asioista keskustellaan säännöllisesti.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus olla läsnä tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa. Näin ollen keskustelujat sovitaan huoltajien kanssa yhteistyössä. Ennen ensimmäistä esiopetussuunnitelmakeskustelua huoltajat täyttävät lapsen kanssa Lapsen ja huoltajan osio –lomakkeen, joka omalta osaltaan varmistaa sekä huoltajien että lapsen näkemyksen huomioimista yhteisessä keskustelussa. Yhteisten keskusteluiden pohjalta vanhempien näkemykset kirjataan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen kuulemisessa hyödynnetään jatkuvaa, johdonmukaista havainnointia lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista sekä mahdollisuuksien mukaan keskustelua ja kommunikointia lapsen kanssa. Mikäli tukitoimien osalta on tarvetta tehdä hallinnollinen päätös, toimitaan Kirkkonummen kunnan hallintosäännön ja sivistyksen toimialan toimintaohjeen mukaisesti.

Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet

Kirkkonummella noudatetaan hyvinvointialuetasoista opiskeluhoitosuunnitelmaa. Jokaisessa esiopetustoimipaikassa kokoontuu yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä, johon kutsutaan mukaan myös huoltajia. Mukaan kutsutaan myös esiopetuksen kuraattori, psykologi sekä neuvolan terveydenhoitaja. Huoltajille kerrotaan vanhempainillassa sekä yhteisöllisestä että yksilökohtaisesta opiskeluhoollosta. Opiskeluhoillon pääpaino on ennaltaehkäisevässä työssä.

Tarvittaessa lapselle taataan yksilökohtainen opiskeluhoito yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen opiskeluhoillon ammattilaisten kanssa. Yhteistyö voidaan toteuttaa esimerkiksi konsultoimalla suoraan suullisesti tai sähköpostitse opiskeluhoitopalveluiden työntekijää, jonka asiantuntemuksen piiriin lapsen asia kuuluu. Opiskeluhoitopalveluiden työntekijät tulevat tarvittaessa ja pyydettyä mukana lapsikohtaiseen pedagogiseen palaveriin.

Esiopetuksessa tehdään monialaista yhteistyötä eri tahojen kanssa. Yhteistyökäytäntöihin kuuluvat kuvaukset lapsen tilanteesta tutkiville tahoille, säännöllinen keskustelu sekä opiskeluhoillon ammattilaisten osallistuminen Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja varhaiskasvatussuunnitelma –palaveriin tai yhteistyöpalaveriin. Yhteistyö ja vastuualueet tehdään näkyväksi Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa ja varhaiskasvatussuunnitelmassa.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁹, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³⁰.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹³¹. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹³². Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen

vahvuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³³. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut

Kun lapsi on saanut asiantuntijalausunnossa suosituksen varhennetusta oppivelvollisuudesta, tai huoltajat ovat sitä perustellusti esittäneet, ja huoltajat ovat tästä ilmoittaneet esiopetuksen toimipaikkaan, kutsuvat varhaiskasvatuksen opettaja ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huoltajat ja moniammatillisen tiimin lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma/ varhaiskasvatussuunnitelma) koolle lapsen asian käsittelemiseksi. Moniammatilliseen tiimiin kuuluvat ainakin varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä mahdollisesti erikoissairaanhoidon tai muu terveydenhuollon edustaja (esim. yksityinen psykologi).

Kuulemistilaisuudessa käydään yhteisesti läpi varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvät käytännöt, kuten oppivelvollisuuden alkamisajankohta sekä perusopetuksesta järjestettävä ohjaus. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa siitä, että huoltajaa sekä lasta, ikä- ja kehitystaso huomioiden, kuullaan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa kirjauksien tekemisestä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan/ varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhennetun oppivelvollisuuden päätökseen liittyvän asiantuntijalausunnon ja huoltajan kuulemislomakkeen pohjalta päätös valmistellaan ja päätetään Kirkkonummen kunnan hallintosäännön ja sivistyksen toimialan toimintaohjeen mukaisesti. Huoltaja saa tiedon tehdystä päätöksestä.

Lapsen kouluun siirtymiseen liittyviä asioita käsitellään esiopetuksen ja perusopetuksen yhteisessä koulutulokkaan prosessissa (kotu). Lapselle tehdään perusopetuksen alkaessa päätös perusopetuksen järjestämiseksi oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa³⁴.

Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³⁵. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁶. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁷.

Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut

Kirkkonummella noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa erikoissairaanhoidon toimintayksikön hakumenettelyä. Oppilaan esiopetuksen toimipaikka vastaa hakuasiakirjojen kokoamisesta ja laatimisesta. Huoltajien kuulemisesta vastaa esiopetuksen toimipaikka ja opetuksen järjestäjän kuuleminen tapahtuu varhaiskasvatuspalveluiden hallinnossa. Päätökset oppilaspaikoista tehdään erikoissairaanhoidon toimintayksikön prosessin mukaisesti.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁸. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁹. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹⁴⁰. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut

Kirkkonummella noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa erikoissairaanhoidon toimintayksikön yhteistyökäytäntöihin liittyvää ohjeistusta ja vastuunjakoa.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹⁴¹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja asetuksessa¹⁴² säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman

perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Kun lapsi on saanut terveydenhuollon tai sairaanhoidon lausunnossa suosituksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti terveydentilasta johtuvista syistä tai huoltajat ovat sitä perustellusti esittäneet, ja huoltajat ovat tästä ilmoittaneet esiopetuksen toimipaikkaan, kutsuvat varhaiskasvatuksen opettaja ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huoltajat ja moniammatillisen tiimin (lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan/ varhaiskasvatussuunnitelma) koolle lapsen asian käsittelemiseksi. Moniammatilliseen tiimiin kuuluvat ainakin varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä mahdollisesti erikoissairaanhoidon tai muu terveydenhuollon edustaja (esim. yksityinen psykologi).

Palaverissa käydään yhteisesti läpi lapsen esiopetuksen järjestämiseen poikkeavasti liittyvät käytännöt ja terveydentilasta johtuvat syyt, sekä se, millaisilla järjestelyillä lasta tuetaan. Huoltajia ohjataan tekemään opetuksen järjestäjälle hakemus lomakkeella Esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti. Huoltajan hakemuksen, ja siihen liittyvän asiantuntijalausannon, psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys, pohjalta päätös valmistellaan, ja päätetään Kirkkonummen kunnan hallintosäännön ja sivistyksen toimialan toimintaohjeen mukaisesti. Huoltaja saa tiedon tehdystä päätöksestä.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴³, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa. Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Perusopetuksen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut

Kun lapsi on saanut terveydenhuollon tai sairaanhoidon lausunnossa suosituksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin, tai huoltajat ovat sitä perustellusti esittäneet, ja huoltajat ovat tästä ilmoittaneet esiopetuksen toimipaikkaan, kutsuvat varhaiskasvatuksen opettaja ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huoltajat ja moniammatillisen tiimin (lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan/ varhaiskasvatussuunnitelma) koolle lapsen asian käsittelemiseksi. Moniammatilliseen tiimiin kuuluvat ainakin varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä mahdollisesti erikoissairaanhoidon tai muu terveydenhuollon edustaja (esim. yksityinen psykologi). Huoltajia ohjataan täyttämään perusopetuksen lomake Hakemus koulunkäynnin aloittamiseksi vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin, ja liittämään hakemukseen perusopetuslain 27 §:n mukainen psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys.

Poikkeavaan aloittamisajankohtaan liittyvän päätöksen valmistelu ja päättäminen tapahtuvat Kirkkonummen kunnan hallintosäännön ja sivistyksen toimialan toimintaohjeen mukaisesti opetuspalveluissa huoltajan hakemuksen ja asiantuntijalausunnon pohjalta.

Huoltajia ohjataan esiopetuspaikan ja liittyvän varhaiskasvatuksen paikan hakemiseen prosessin mukaisesti, lomakkeen lisätietoihin kirjataan päätös oikeudesta aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴⁴ määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴⁵.

Opiskeluhoollolla¹⁴⁶ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁷, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁸.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁹ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁵⁰. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁵¹.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁵². Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵³. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵⁴ esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵⁵ opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵⁶ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa¹⁵⁷.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan.

Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁸.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁹ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 15):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁶⁰ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arvioissa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arvioissa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁶¹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶².

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶³ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

Opiskeluhoolto

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶⁴ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoillossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶⁵. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶⁶ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁷.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoiltopalveluihin¹⁶⁸ (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁹ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoiltokertomusten¹⁷⁰ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoiltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁷¹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoiltopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoillon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoillossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoiltopalvelujen osallisuus¹⁷² opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoillon monialainen yhteistyö¹⁷³ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷⁴ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷⁵, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytännöt. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁶ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁷⁷ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁸. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään taustalla olevaan arvoihin kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁹.

8. Viitteet

1. Perusopetuslaki (628/1998) 14 §
2. Valtioneuvoston asetus (422/2012)
3. Perusopetuslaki 14 §
4. Perusopetuslaki 15 §
5. Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)
6. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §
7. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)
8. Perusopetuslaki 15 §
9. Perusopetusasetus (852/1998) 9 §
10. Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)
11. Perusopetuslaki 15 §
12. Perusopetuslaki 30 §
13. Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)
14. Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)
15. Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)
- 16.
17. Perusopetusasetus 9 §
18. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §
19. Yhdenvertaisuuslaki 6§
20. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
21. Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)
22. Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)
23. Yhdenvertaisuuslaki
24. Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta
25. Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)
26. YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
27. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)
28. YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007
29. Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015
30. Hallintolaki (434/2003)
31. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
32. Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §
33. Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)
34. Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)
35. Varhaiskasvatuslaki 12 §
36. Perusopetuslaki 27 §
37. Perusopetuslaki 10 §
38. Perusopetuslaki 2 §
39. Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §
40. Perusopetuslaki 9 §
41. Perusopetusasetus 3 § (309/2021)
42. Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §
43. Oppivelvollisuuslaki 2 §
44. Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatuslaki 12 §
45. Varhaiskasvatuslaki 15 a § (1183/2021)
46. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5
47. Perusopetuslaki 3 §
48. Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)
49. Perusopetuslaki 31 §
50. Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)
51. Perusopetuslaki 35 §
52. Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)
53. Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §
54. Valtioneuvoston asetus 5 §
55. Perusopetuslaki 35 §
56. YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
57. Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §
58. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista
59. Valtioneuvoston asetus 2 §
60. Yhdenvertaisuuslaki 6 § 8

61. Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012
62. YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
63. Valtioneuvoston asetus 4 §
64. Perusopetuslaki 47 a §
65. Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §
66. Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §
67. Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012) 5 §
68. Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)
69. Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)
70. Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)
71. Perusopetuslaki 40 § ja 41 §
72. Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)
73. Perusopetuslaki 10 §
74. Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 §
75. Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)
76. Perusopetuslaki 4 a luku
77. Perusopetuslaki 20 a §
78. Perusopetuslaki 20 a §
79. HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78
80. Perusopetuslaki 20 b §
81. Perusopetuslaki 20 a §
82. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
83. Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §
84. Perusopetuslaki 20 b §
85. Perusopetuslaki 20 b §
86. Perusopetuslaki 20 b §
87. HE 114/2024 vp, s. 57–58
88. Perusopetuslaki 20 b §
89. Perusopetuslaki 20 b §
90. Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)
91. Perusopetuslaki 20 c §
92. Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)
93. Asetus lääkinällisestä kuntoutuksesta (1015/1991)
94. Perusopetuslaki 20 c §
95. Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)
96. Perusopetuslaki 20 d §
97. Perusopetuslaki 20 d §
98. Perusopetuslaki 20 d §
99. Perusopetuslaki 20 d §
100. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 §
101. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki
102. Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)
103. Varhaiskasvatuslaki 15 c § (1183/2021)
104. Perusopetuslaki 20 e §
105. Perusopetuslaki 20 e §
106. Perusopetuslaki 20 e §
107. Perusopetuslaki 20 e §
108. Perusopetuslaki 20 e §
109. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014
110. Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)
111. Hallintolaki
112. Hallintolaki 34 §
113. Hallintolaki 45 §
114. Perusopetuslaki 20 d §
115. Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)
116. Perusopetuslaki 20 f §
117. Perusopetuslaki 20 e §
118. Perusopetuslaki 20 c §
119. Perusopetuslaki 20 f §
120. HE 114/2024 vp, s. 12
121. Perusopetuslaki 40 § ja 41 §
122. Oppivelvollisuuslaki 2 §
123. Oppivelvollisuuslaki 2 §
124. Perusopetuslaki 26 a §
125. Perusopetuslaki 9 §
126. Oppivelvollisuuslaki 2 §
127. Perusopetuslaki 20 d §
128. Perusopetuslaki 20 e §
129. Perusopetuslaki 20 f §
130. Oppivelvollisuuslaki 2 §
131. Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella

- 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä
132. Perusopetuslaki 26 a §
 133. Oppivelvollisuuslaki 3 §
 134. Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024), voimaan 1.8.2026
 135. Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)
 136. Perusopetuslaki 4 a §
 137. Perusopetuslaki 4 a §
 138. Perusopetuslaki 4 a §
 139. Perusopetuslaki 4 a §
 140. Perusopetuslaki 4 a §
 141. Perusopetuslaki 4 a §
 142. Perusopetuslaki 31 §
 143. Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)
 144. Perusopetuslaki 27 §
 145. Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)
 146. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)
 147. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 §
 148. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)
 149. YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989
 150. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 §
 151. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §
 152. Terveysthuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 9 §
 153. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §
 154. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 14 §
 155. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §
 156. Terveysthuoltolaki 15 a §
 157. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §
 158. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §
 159. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §
 160. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §
 161. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja Terveysthuoltolaki 15 §
 162. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)
 163. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 4 §
 164. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 14 §
 165. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 5 §
 166. Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.
 167. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 18 § Opiskeluhoito
 168. EU:n tietosuojaasetus (679/2016), tietosuoja laki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihoitoon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)
 169. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)
 170. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 19 §
 171. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)
 172. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 4 §
 173. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 13 §
 174. Perusopetuslaki 4 a luku
 175. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 11 §
 176. Perusopetuslaki 29 §
 177. Perusopetuslaki 29 §
 178. Perusopetuslaki 40 §, oppilas ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihoitoon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812) 35 §

179. Perusopetuslaki 7 §
180. Valtioneuvoston asetus
(422/2012) 3 § ja 10 §